

los sanglots / que m'arma fa, d'aquest debatiment», Ausiàs (ed 1560, 79) I és que en un pla de llengua més vulgar substituïa ja llavors el verb *oir*. «com *sentreu* les campanes, veniu a la missa», StVicentF (*Quar*, 256 180), «les veus de dits òrguens seran ben proporcionades, que pertot se *sentiran*» a 1421, «*sentí* belar lo dit cabrit» a 1440 en docs. ross. (*InuLC*); «y aquí *sentreu* bombardas e balestas, / trons e trequits, de fletxes prou remor / ---» en un poeta de c 1400 del *Canç* de Saragossa (297).

En aquesta tendència la nostra llengua ha anat més acompanyada amb l'italià i fins l'occità, que amb el francès i el cast, que s'hi han mostrat refractaris: el francès, del tot, mentre que en cast. clàssic i sobretot el modern d'Amèrica no és així: detalls abundants sobre els fets castellans i port. en el *DECH* (v, 208a43-b28) Per al paralelisme perfecte amb l'italià i els fets d'aquesta llengua i alguna altra romànica, podem remetre a la nota de la *Misc. Fabra*, 283-285, ben con creta (que devem a la intelligent percepció de Tuulio-Tallgren); els italians van fins i tot un poc més enllà que els nostres, en el sentit d'usar-lo per 'escoltar' (paper aspectual de 'determinatiu'): «*sentia*, amico .», «mi faccia il piacere di *sentire* ---».

En la llengua moderna, amb la defallença creixent d'*oir* en el llenguatge parlat (el pres *ou* ja no se sent més que en val. i ross: *Misc Fabra*, 197), el verb ha vingut a ser l'exponent normal de la noció auditiva «El pardal, quan s'ajocava - feya remò, / per veure si 'l *sentria* - la sev' amò / ---», obra mestra de la cançó popular, potser ja del S XVI (MilàF, *Romllo* amb versions de l'Empordà: C '(però reco. enllà de l'Albera), i altres de tot el cat. or. (B), també Gironès (D) i Penedès)

Ara bé avui ja no el desdenya ni la més alta poesia: «--- / Per mi sou viu, / i em feu gran companyia / per aquests llacs del nord del Canadà; / mireu, mireu --- / roques i moltes, la terra és com tigrada / de tots colors! / Mireu els troncs, tombats per la ventada; / *sentiu?* *sentiu?*: roseguen els castors; / d'aquí en avant la terra és tota ignota / ---», Pijoan (*El meu Joan Maragall*, 7, v. 14).

I el llenguatge popular ho vol així pertot: no diem, però, *sentir missa* en cat. central (sinó *oir missa*), i deu ser cosa balear, on en efecte té robusta arrel: «Y no són sòrts ni cegos? - *Sensan* es trapitx d'una formiga, y veuen es vent volar», un home que acaba d'oir una sèrie de noms estranys, declara «mai n'havia *sentits* de conssemblants», AMAlcover, *Rond Mall* 1, 10, 293; Tuulio en recull cites de Ruyra (*Marines y B*, pp. 15, 29, 31, 38, 40) Fins a l'extrem Sud «arrima't a la casa, aon *senques* pondre es gallines», *Canyissas* (95, amb fort dialectalisme morfològic); i el NO.: *sintó soròl* Àreu de V. Ferrera (1933); en el Flamicell: «quin *seròl* si *sím*» (Envall, 1959), a Ribagorça: «*sintés* la beladera des cordés?» (StEsteve del Mall, 1957); «me pasesse que *siento* els músics» Benasc (1965).

I fins i tot segueix més enllà dels límits occidentals de la llengua, per domini aragonès del Pirineu, on res-

ta, però, més viu a Bielsa que més a ponent. Parlant del lladrar del *kán* «no *sciéntes* como ---?», «no l'*abéth sentito*» ('heu oit'); i un de Torla, escarnint un belse-tà, em deia «he *sentito* la guitarra i he venito» (1965, 66), però tamb. cap al Sud, almenys arran de la frontera lingüística «lo he *sentido* dir» Alcúdia de Beo (1961).

Amb això no s'extingí en les altres accs, i menys en la llengua antiga, continuant el ròssec ciceronià («ita ut ne vicini quidem *sentiant*»). «¿Dar-vos he ans esperança que no haja haut conseryl dels cardenals, e que *senta* lur volentat?» escriu l'ambaixador a 1323, 'm'adoni, pervingui a comprendre' (Finke, *Acta Ar* II, 583); així, fins i tot modernament, en la cançó pop: «Amor, para conte - l'amo que no ho *sente*, / l'amo que t'ho *sint* ---», reco. a la Noguera (Menargues: MilàF, *Romllo*, 289C) Formes en *i* del present, que són una especialitat de tot el cat. occid, sobretot el del Nord; i estranyes als altres dominis dialectals de la llengua

Deixant per a la Gramàtica l'estudi de la conjugació ens podem limitar a aquesta qüestió, i a recordar que en la llengua medieval, com ja n'hem testificat alguns exs, en el futur i el condicional se sincopava, dient *sentrà*, *sintrà*, p. ex., o bé *sintria* i més aviat *sentria*; encara usuals c. a l'a. 1500, com en el poeta valencià Verdansa (70) «*sentria* un goig conssemblant ---». «No *senta*», «no *sentiam*» formes típiques del Subj. Pres. 3, 4, medieval, *Decam* VII, § 9, 423 5; § 8, 421.7f.

DERIV: *Sentit*, *-ida*, en sentit positiu, ultrapassant el nivell de 'sensible', prenia l'acc. de 'eixerit'; i més que 'graciós', amb el matís del fr. *spirituel*, angl *witty*, it. *arguto*, al *gestreich*, no ben bé el nostre 'enginyós' (i encara menys el mot cast, un poc més cap a l'*ingemo* de llurs clàssics): «Plaerdemavida --- és la més *sentida* donzella que en la mia cort sia», JoMartorell (pri, cap. 230, Ri., 671), el poble el tira cap a 'sensiblè, dotat d'aguda consciència sentimental': exclama «La Rentadora raptada» «els carrers de Lleida - passa suspirant / —Per què plores, Pepa, - per què plores tant? / —Ploro pels meus pares - y pels meus germans, / que són gent *sentida*: - d'això moriran!» (MilàF, 77.16), que no és pas 'sentimental', més aviat s'acosta al matís mall. de *sentimentós*: «té la cara molt *sentimentosa*», *DAG*; matís que ja es troba també en aquell gran clàssic: «lo cor *sentit* de Tirant, prestament presumí que algun cas havia seguit a la Princesa, segons los grans crits ---», JoMartorell (Ag II, 334).

Sentit m, reemplaça el ll *sensus*, -ūs, en la gran acc abstracta del món sensorial 'cada una de les facultats que posseïxen els animals per percebre amb certs òrgans', 'els cinc sentits corporals sobretot' [1647, *DTO*]: «*sensus: té mortificats los sentits*: non odore, non tactu, non ulla --- movetur; --- és mort ab tots sos *sentits*: integra mente ---; *sentit literal*: historicus *sensus* --- genus interpretandi --- inhacrens *sententiae* --- explanatio»; abans s'usaven, amb aquest paper, els mots *senys* i *sentiments* (Llull, Busa-N etc.). Literàriament, en estil digne de la idea, hem d'arribar a Maragall: «--- / Si heu fet les coses a mos ulls tan belles, /